

GONDOLATOK AZ ORSZÁG ÁLLAPOTÁRÓL

2015. december 1.

Professzorok Batthyány Köre

A Batthyány Kör 2014 decemberében azzal a szándékkal adott ki politikai elemzést az ország állapotáról, hogy ez egy rendszeresen kiadandó sorozat első darabja lesz (http://www.bla.hu/professzorok/dl/az_orszag_2014.pdf). E sorozat második darabját látja most maga előtt az olvasó.

1. Visszapillantás

Az ország 2010 óta elindult azon az úton, amelyen haladva úrrá lehet a nyomasztó bajok jó részén, és 2014 óta az előrelépésnek egyre több eredménye látható. A gazdaság növekedésnek indult, az államadósság pedig valamelyest csökkenni kezdett. A devizában eladósodott családok és a bankok egymásnak feszülése a jól időzített forintra átváltásnak köszönhetően kompromisszummal végződött. A fizetési mérleg kitartóan és jelentős mértékben pozitív, ami azt ígéri, hogy a gazdasági mutatók tartósan kedvezőek lehetnek. Ez azonban erősen függ attól, hogyan sikerül a jelenlegi európai költségvetési ciklusban a gazdaság szerkezetét egészségesebbé tenni. Állampapírjainkat egyre kisebb kamattal sikerül befektetésre kijáánlani, miközben a magyar lakosság is egyre több állampapírt vásárol, s ez csökkenti az ország kiszolgáltatottságát. Mindezt az Európai Unió és a Nemzetközi Valutaalap is elismeréssel vette tudomásul, és a legtöbb elemző kilátásainkat is jónak értékeli. Csak az amerikai hitelminősítő cégek ragaszkodnak hozzá, hogy állampapírjaink befektetésre alkalmatlanok, de szerencsére a befektetők nem hallgatnak rájuk. A születő gyermekek száma csekély mértékben és meg-megtorpanva bár, de növekedik.

Ezt az unalmas és irigylésre méltó képet 2014-ben csak említésre alig méltó apró botrányok színezték. A miniszterelnök elismerően szólt néhány nem liberális („illiberális”) berendezkedésű ország gazdasági eredményeiről, és ezzel magára vonta az ellenzék, a világsajtó, és az amerikai politikai „establishment” legfelső vezetőinek szitkait. A magyarság megpróbált közös tragédiánk, a német megszállás és a holokauszt hetvenedik évfordulójáról méltón megemlékezni, de ez hangúlybeli állítólagos különbségek miatt felemásra sikerült. A távközlési adó internetszolgáltatásra való kiterjesztése szűk városi körben heves tüntetéseket hívott elő, melyeket 2015-ben baloldali európai civilek Európa-díjjal jutalmaztak. A nagykövetet helyettesítő amerikai ügyvivő bejelentette, hogy korruptsága miatt néhány magyar kormánytisztviselő ki van tiltva az Egyesült Államokból. Hogy kik ők, azt nem árulta el, de kiszivárgott, hogy köztük van az adóhivatal elnöke. A kormány gazdasági intézkedései miatt néhány üzletember – köztük a legbefolyásosabb kormánypárti médiumok tulajdonosa – zúgólódni kezdett, és ezt a kormánypártok népszerűsége megsínylette.

2. Ez egy ilyen ország!

A fenti események megmutatták, hogy a magyar politika külső megítélése a látszat szerint lényegtelen apróságoktól és formális jelképes gesztusok értelmezésétől függ. Ürügyet persze mindig lehet találni, úgyhogy a konkrét kifogásokon kívül érdemes a kulisszák mögé is nézni. Régóta nyilvánvaló, hogy a kaján külföldi vélemények egyoldalú belföldi forrásokból merítenek, és a Magyarországon megsértett külföldi gazdasági érdekek képviselőinek véleményét is tükrözik. Ezeket kétoldalú évszázados történelmi sérelmek erősítik, amelyek helyrehozhatatlan következményei több országgal ma is kölcsönös szemrehányások forrásai.

A baloldali ellenzék egyre inkább a szélre szorul, de külföldön még mindig hitelt adnak neki, a jobboldali viszont görcsösen igyekszik a Fidesz–KDNP mellé, középre húzódni, amivel kompromittálhatja a kormánypártokat.

Bármit híresztelnek is a 2010-ben hatalmukat veszítő politikai erők, kétség nem fér hozzá, hogy Magyarország a rendszerváltás óta liberális demokrácia, s a 2011-es alaptörvény csupán a szélsőséges neoliberais értelmezéseknek állja útját. A demokrácia intézményei működnek, a fékek és ellensúlyok betöltik hivatásukat, ha néha csikorognak, döccennek is. Kétségtelen, hogy az emberek többsége nem sokat áldoz a politika oltárán, és könnyen hitelt ad a médiában elterjedő álhíreknek, de egyelőre úgy látszik, hogy kritikus helyzetben öntudatra ébred. Van egy belátásra képes toleráns réteg, amely kiegyensúlyozottan viselkedik. Ennek köszönhető, hogy a demokratikus intézményekbe vetett közbizalom még nem halt ki. A közbizalmat főként az interneten szervezkedő alaktalan ellenzéki csoportok igyekeznek felmorzsolni. Erre olykor-olykor valódi és műbotrányok adnak alkalmat. A valódi botrányok között említésre méltók az alkuszcégek idén felfedett sikkasztásai, amelyek azt mutatják, hogy a pénzügyi ellenőrzés rendszere a kormányváltásokon átívelően kijátszható, s így a kormány és ellenzéke egymásra tud mutogatni.

A kormány és ellenzéke közötti nehezen áthidalható szakadék és az apadó közbizalom következtében a bolhát elefánttá nagyító napi veszekedéseken túl alig van komoly nyilvános politikai diskurzus. Ez a légkör a pártokhoz nem csatlakozó civilek számára olyan, mint a légüres tér. A kormánytábor a belső vitákat igyekszik a nyilvánosságtól távol lefolytatni, nehogy kitegye magát az ellenzéki bakafántoskodásnak. A stratégiai gondolkodást a hirtelen rángásokat okozó nemzetközi háttér is gátolja. A kevés nyilvános politikai diskurzus ellenére a kormánypolitika sok tekintetben távlatos. A politika távlatos vonásai többnyire hallgatólagos nemzeti egyetértéssel találkoznak, még ha egy-egy e célra létrehozott nyomásgyakorló csoport ellenzi is őket. Jó példa erre az atomenergia-politika.

Az országkritikát bírálóink ideológiai köntösbe öltöztetik. Az „unortodox” (heterodox?, paradox?, neológ?) gazdaságpolitikát kívülről nézve hibás gazdaságpolitikának látatják. A neoliberális szélsőségek elutasítását Orbán Viktor magyar fülnek szánt szóhasználatát alapul véve illiberálisnak minősítik. Kivívtuk azt is, hogy mértékadó személyek fasisztáknak bélyegezzenek bennünket. E feddések a kormány a kétharmados parlamenti többség keltette visszatetszéssel magyarázza. Mostanra azonban e felületes vélemények alapja megingott: a gazdaságpolitika eddigelé sikeresnek és követhetőnek látszik, a liberális jogállam gépezetében egyre kevesebb a homokszem, a kétharmad pedig elapadt. A fejlett Európa gyámkodását viszont – hála Szíjjártó Péter nem túl cizellált stílusának – a kormány egyre kendőzetlenebb formában veri vissza,

és a közös európai politika alakításába is egyre magabiztosabban szól bele. E tendencia eddigi csúcspontja Orbán Viktornak az Európai Parlamentben tett amaz igaz megállapítása volt, hogy a bevándorlás megfékezése helyett a bevándorlók kvóta szerinti elosztását erőltetni örültség. A keresetlen őszinteség ilyen nyílt kifejezése a diplomácia közegéhez szokott címzettekben először csak meghökkenést keltett, de Európa népeitől visszhangozva talán ráébresztheti őket felelősségükre. A kemény stílust azonban jobb, ha diplomatáink csak a legfontosabb érvek kimondására tartogatják, különben hatását veszti.

3. Körkép

3.1. Médiabelháború

Február elején Simicska Lajos, a Magyar Nemzet, a Hírtévé és a Lánchíd-rádió tulajdonosa minősíthetetlen modorban támadt neki Orbán Viktornak, mire ezen médiumok vezetői lemondtak tisztségükről, új fórumokat alapítottak, és növekvő alapítási, szerzési láz tört ki az elektronikus sajtóban. A Fidesz pedig azóta bojkottálja korábbi kedvenc szócsöveit. Azelőtt, az ínséges időkben jól jött a Fidesznek a Simicska-kapcsolat, azonban a nagytőkére utaltság egy politikai párt számára nyilvánvaló tehertétel is, s a sajtómonopóliumok még akkor is az instabilitás veszélyét hordozzák, ha hazai tulajdonban vannak. A világsajtó tudatlansága rólunk és rosszindulata velünk szemben azt jelzi, hogy a külföldi sajtóbefolyás belföldön sem kívánatos.

3.2. Népvándorlás

Az új népvándorlás a legsúlyosabb jelenség századunkban. A hamis illúzióktól megtévesztett bevándorlók áldozatok. De az Európai Unió polgárai is áldozatok, függetlenül attól, hogy kormányaik bűnösök-e az illúziók felkeltésében. Noha az egész Európai Uniót sújtja ez az áradat, az Unió vezetői és hangadói egyelőre úgy tesznek, mintha nem vennék észre. Bár az Európán kívülről jövő bevándorlásban Nyugat-Európának több tapasztalata van, mégis mi, magyarok mondhatjuk el, hogy mi ébredtünk fel elsőnek, mi riasztottuk fel a kábultan alvókat, és mi mutattunk példát arra, hogy mit és hogyan kell cselekedni. Történelmünk során magunkat védve a keleti invázióktól mindig védtük Európát is. A bevándorlók által megváltoztatott etnikai összetételű történelmi Magyarország sorsa intő példa lehetne a mai Európa számára. A nyugat-európaiak a magyar történelemben elmélyülve megláthatnák saját jövőjüket, hiszen a keleti (mongol, török) támadók dúlása nyomán rendeződött át az ország etnikai összetétele, s ez tette lehetetlenné az ország nagy részének megtartását. Pedig a betelepülők nem muzulmánok voltak...

Európa védelme ma a schengeni határok védelmét és a schengeni szabályok betartását jelenti. A kormánynak eddig sikerült megóvnia az országot a legrosszabbaktól, de hogy ebből politikai előnyünk vagy hátrányunk származik-e, azt még nem tudhatjuk. Azonban mindenképp ez volt az egyetlen helyes út. Most legalább látjuk: nagy szövetségeseink önkéntes erkölcsi fegyverletétele folytán még magukat is képtelenek megvédeni, úgyhogy a segítségükben nem bízhatunk. Nem szabad hát kiszolgáltatnunk magunkat a körülményeknek, és ezért áldozatokat is kell hoznunk. Kiderült, hogy még

mindig a közös sorsban felvértezett visegrádi államokban bízhatunk elsősorban. Lehet, hogy mi, „kelet-európaiak” az európai kultúrához kevesebbet tettünk hozzá, mint néhány nyugat-európai nagy nemzet, de úgy látszik, az európaiság jelenleg többet ér számunkra, mint legtöbb nyugati számára; talán mert európaiságunk elismertetéséért többet kellett vezekelnünk, mint nekik.

Van egy még komolyabb lecke is, s ez a további fejlemények során minden áldozat számára fel fog tárulni: az Unió internacionalista humanizmusa „meg nem gondolt gondolat”. E kórral a zsidó-keresztény humanizmust és a felvilágosodott patriotizmust kellene szembevetni. Ezek szellemében az európai vezetők rájöhethetnének, hogy az ide bejövő *(im)migránsok* saját hazájuk *emigránsai*. Akikre közülük a fejlett országok ácsingóznak, azok saját hazájuk elitjéhez tartoznának. A könnyörületesség, amellyel Európában befogadjuk őket, álszent (kivéve az igazi menekültek esetét), mert az emigránsok országainak kárára van, és a jó munkaerő elcsábítását leplezi.

3.3. Az állami földek eladása

2015 őszének legvitatottabb belpolitikai akciója az állami tulajdonban levő termőföldek (főként szántók, rétek) tekintélyes részének elárverezése. Aligha lehet vitatni, hogy a gazdák számára az a legjobb, ha a saját földjüket művelik, nem pedig másét, és a föld tartós termőképessége számára is ez a legkedvezőbb. Az állam nem földműves, így amíg földtulajdonos, addig csak haszonbérbe adva műveltetheti a földjét. Kérdés: a nemzet számára jobb-e, ha bérbe adja, mint ha eladja?

A Batthány Kör a földforgalmi törvény előkészítése során úgy foglalt állást, hogy a 300 hektáros felső tulajdoni határ túl nagy, s emiatt túl kevés középbirtok fog létrejönni, a 300 hektárosok pedig a társadalom számára kívánatosnál nagyobbak lesznek. Ezt a véleményünket továbbra is fenntartjuk, de a tulajdoni méret maximumának leszállítása – az árverezés folyamatát megszakítva – káoszhoz vezetne.

Hogy az állam most az eladást választotta, az a 300 ha-os tulajdoni maximum mellett is minden bizonnyal egészségesebbé teszi a birtokszerkezetet. Az is kedvező, hogy az értékesítés fokozatosan visszaszoríthatja a földhaszonbérleti rendszert, és ezzel kiküszöböli a földbérlet körüli ismétlődő konfliktusokat. Hitelt adunk annak, hogy a helyben lakás, a magyar állampolgárság, a hosszú elidegenítési tilalom, valamint az állam elővásárlási joga, amely szükség esetén lép érvénybe, kielégítő biztosíték az ellen, hogy a föld jogtalanul külföldiek kezébe kerüljön.

Úgy látjuk, hogy amíg a földforgalom úgy van szabályozva, ahogyan jelenleg, a magánkézbe adott földek külföldiekhez való átjátszásának nem nagyobb a kockázata, mint az állami földekéé. Az az eshetőség, hogy az EU kikényszerítené a földforgalmi törvény EU-tagállamok vagy egyéb államok polgárai számára kedvező módosítását, kifejezetten a mostani eladás mellett szól. A későbbi földeladást ugyanis akkor az EU szája íze szerint módosított törvény szerint kellene lebonyolítani, a ma érvényes törvények alapján tulajdonossá vált személyektől azonban aligha vehetné vissza bárki is a földjüket.

A földeladás ellen tiltakozók egyik érve az, hogy a földeladás korrupcióba fog fuladni. Reméljük, nem így lesz. Azt azonban természetesen elismerjük, hogy a kedvezményes hitelekkel támogatott földeladás nagy kísértés a korrupcióra. Ezért fontosnak tartjuk, hogy az árverések szabályosak legyenek, és a bárki által észlelt esetleges összejátszásokat és minden szabálytalan földszerzést komolyan vizsgáljanak ki, és a család-

sokat keményen büntessék meg.

3.4. Az ipari monokultúra veszélye

A külföldi gépkocsigyártó cégek feljett technológiákat honosítottak meg hazánkban, közvetlenül és beszállítóikon keresztül is növelik a foglalkoztatást, dinamizálják a gazdaságot, és remélhetőleg sok adót is fizetnek. Itteni megtelepedésükben a magyarok munkájának minősége mellett e munka ára is szerepet játszik. Bármely iparág ki van azonban téve a világgazdaságban és az anyacégek megítélésében végbemenő hullámzásoknak. Ezt a megállapítást most a Volkswagen cég bajba jutása teszi időszerűvé. Ezért hasznos a nemzetgazdaság szempontjából a *gazdasági* multikultúra. Az államnak más iparágak erősödését is segítenie kell, leginkább az egykor erős élelmiszeriparét.

3.5. A törvényi stabilitás helyzete

Legtöbb külföldi bírálónk (pl. a hitelminősítők) a törvények ötletszerű változásait kárhoztatja, és ebben van némi igazuk. A jó előre elfogadott vagy a két évre szóló költségvetés javíthat ezen, ámbar az egyes célokra szolgáló keretek hosszú időre előre nehezen becsülhetők, s a tervek könnyen felborulhatnak. Az egyensúlyi mutatók szigorú betartása érdekében ilyenkor a kormány számára nagy a kísértés, hogy egy-egy újabb adót vezessen be. A hirtelen kézzel bevezetett intézkedések a vállalatokat ide-oda rángatják, s ezt főleg a kisebbek szenvedik meg.

Az igazságszolgáltatás még mindig csigalassúsággal dolgozik. A Biszku-bűnper elhúzódása keveseknek fáj. De a szocialista kormány idejéből való bűnesetek ügyében, pl. a K&H-botrányában, a Honvédelmi Minisztérium cégeinek és a 2006-os rendőri erőszak felelőseinek az ügyeiben igen lassan járnak el, ha egyáltalán eljárnak. Az azóta elterjedt korrupciós rémhírek (pl. az adóhivatal elnökéről terjesztett vád) és a valóságos korrupciós ügyek (a tőzsdei alkusz-cégek botrányai) legjobb esetben is csak igen lassan tisztázódnak.

4. A jövő körvonalai

A nemzet jövőjét a következő nemzedékek létszáma, testi-lelki egészsége, neveltetése, műveltsége, szakmai tudása és megélhetési viszonyaik határozzák meg.

4.1. Nemzet, demográfia, család

A kormányzat családközpontú politikája sajnos szinte csak a szülők pénztámogatására korlátozódik, és nem biztos, hogy a pénzt a legjobban használja föl. Még mindig megvalósításra vár a gondoskodási rendszereknek egy olyan reformja, amely a nyugdíjon keresztül ösztönözi. A várandós nőknek való kedvezés sokba kerül a munkaadóknak, s ebből végül is a várandós nők húzzák a rövidebbet.

Fontosabb azonban ennél az a szociológiai tény, hogy a családoknak leginkább stabilitásra és harmóniára volna szükségük, s ez kevésbé függ az anyagiaktól. A demográfiai stagnálás az emberi kapcsolatoknak, a házasság válságának csak következménye. E válságot a modern élet számos vonása idézi elő: a rögtöni jólét és a gyors karrier

kísértése, a családelleses társadalmi légkör stb. Komolyabb javulást azzal lehetne elérni, ha a párkapcsolatokban kialakult káosz és önzés helyett tömegeknek sikerülne a házasságon alapuló család értékét és szépségét újra megtalálniuk. Hogy ehhez hozzáegítsék őket, széleskörű antropológiai kutatásra, a családügyért felelős szervezetek közötti kapcsolatépítésre, a családbarátok összefogására lenne szükség. A családtudományi kutatásra és a szervezetépítésre az államnak bőségesen kellene pénzt áldoznia, mert a család mentális egészsége közös érdekünk, és bebizonyosodott, hogy a családok közvetlen pénzbeli támogatása sovány eredményt hoz.

Évtizedek óta rengeteg ember volt és van munkahelyén minimálbéren bejelentve (ha egyáltalán), így ezek csekély nyugdíjra számíthatnak. Ez tömeges időskori szegénységgel fenyeget. A hatóságok nem tettek komoly lépést ez ellen. Az pedig, hogy az egészségügyi járulékot teljes egészében a lakosság fizeti, az egészségügy ellátottságát rontja. Az egészségügy ilyen feltételek között hosszú ideig nem tartható fenn.

Demográfiai jelenség, de gazdasági vetülete is súlyos, hogy egyre több vállalkozóképes, életerős, mozgékony és képzett fiatal vándorol ki – főleg Nyugat-Európába – a könnyebb megélhetés reményében. Ezt a jelenséget eddig nem súlyának megfelelően kezelte a kormányzat. Az orvosokat, kutatókat, egyetemi oktatókat Nyugaton képzetségük miatt keresik, de a kivándorlás kísértésének ki van téve a nyelveket tudó minden fiatal, és sokan vállalják a képzettségük alatti „kulimunkát” is, csak hogy anyagilag megalapozzák jövőjüket.

Az ország a kivándorlás hatását a szakemberhiánytól eltekintve abban veszi észre, hogy a hazaküldött pénz javítja a fizetési mérleget. E pozitív eredmény mellett azonban az adórendszer, a társadalombiztosítás és a nyugdíjrendszer egyensúlya is veszélybe kerül, hiszen nem itt fizetnek adót és járulékokat (de sokan itt mennek orvoshoz, majd itt akarnak nyugdíjat kapni). A végleges kivándorlással pedig sok kiemelkedő egyéniséget veszítünk el, többnyire tehetséges utódaikkal együtt. A kivándorlás hatásait a szűk gazdasági érdeken túlmenő hatásaival együtt kell értékelni. A fizetéseket nem tudjuk a nyugati szintre emelni, de azért sokat tudunk tenni, hogy az ország szerethetőbbé, a hozzá való ragaszkodás pedig normává váljék.

4.2. Az egészségügy és a tudományos kutatás

E két területet ma hazánkban elsősorban nem a tartalmi rokonság, hanem az elit értelmiség kivándorlásának jelensége hozza közel egymáshoz. A természet- és a műszaki tudományban a magyar kutatók Nyugaton éppoly keresettek, mint a magyar szakorvosok. A fő különbség az, hogy a tudományok művelői hazai színekben is a világ tudományával együttműködve alkothatnak, ezért a végleges „kitántorgás” kisebb kísértés számukra, mint az orvosok és az egészségügyi szakdolgozók számára, és a végleg eltávozott orvosok hiánya több ember életét befolyásolja. Hála az EU alapjainak, sok jó egészségügyi beruházás valósult meg, és e tekintetben a fejlődés kielégítő. Azonban az egészségügy működtetésére fordítandó pénz radikális növelésére, főként komoly fizetésemelésre van szükség, hogy az orvosok és segítők munkájuk fontosságának és teljesítményüknek megfelelő arányban megbecsülve érezzék magukat; különben gyors hanyatlás vár ránk. A kutatók távozta miatti hanyatlás nem olyan gyors, de lehet ugyanolyan komoly.

Közhely, hogy a Trianon utáni viszonylag gyors talpraállásunkat az emberi minőséget javító Klebelsberg-féle oktatás-, kultúr- és tudománypolitika alapozta meg. A rend-

szerváltás óta több mint kétszer annyi idő telt el, mint amennyi Klebelsberg politikájának megadatott, és csak az utóbbi öt évben léptünk egy valamelyest hasonló útra, de nem jutottunk messzire. Már a tehetséges középiskolásokat is elszipkázzák ösztöndíjakkal azokba az országokba, melyekben tudják, hogy a tanulmányi ösztöndíj befektetés, és a Nyugatra csábulás veszélye az iskolai végzettség magasabb fokain egyre nő. Az agyelszívás elleni magyar fellépés nem hatásos, a „szellemi tőkébe” való befektetés pedig háttérbe szorul. Ráadásul a szellemi tőke aprópénzre váltása, az „innováció” is akadozik.

4.3. Nevelésügy, felsőoktatás

Az átszervezett állami iskolarendszer még gyermekbetegségekkel küzd. Az egységes feltételeket hivatali úton teremtették meg, az pedig a bürokratikus szemlélet elharapódzását hozta magával. Az iskolák és a tanárok munkáját papíron (azaz számítógépen) kéri számon, és a munkát elvégző személy vagy intézmény gyakran azt érzi, hogy fontosabb a munka kifogástalan adminisztrálása, mint az elvégzése. Súlyos gond a tanárok kiégése, ami abból származik, hogy úgy érzik, meddő erőfeszítésekre készítetik őket. A bürokrácia még az egyetemi oktatókat is letargiába süllyeszti.

A gyermekszám csökkenése miatt ugyan kevesebb tanárra van szükség, de az egyetemi-főiskolai utánpótlás – különösen természettudományos szakokon – igen gyér és szakmailag gyenge. Ez a hanyatlás egybeesett a nyugdíjkorhatár szigorításával, s kivételre – abszurd módon – csak a kormány adhat engedélyt.

A feltételek kiegyenlítésében fontos eredmény a hároméves kortól kötelező óvoda. Reméljük, az arra képes családok számára ezzel a családban nevelés alternatíváját nem zárják ki. Az iskolai oktatás tartalmában pozitív fordulat az ének-zene visszahelyezése jogaiba. Gondoskodni kell azonban a szaktanárokról is.

Úgy látjuk, a kormányzat is felismerte, hogy az utóbbi másfél évtizedben követett tágkeblű felsőoktatási politika sok felesleges és tudatlan diplomást termelt. Az intézmények és a bennük folytatott tanulmányok változatos színvonalúak, és meg kell találni mindegyik számára a megfelelő funkciót.

Magyarország 2006-ban kapkodva és az eredeti céloktól eltérve vezette be a felsőoktatás bolognai rendszerét, és azóta sem volt ereje helyrehozni, amit akkor elrontott. A cél az lett volna, hogy a tanulmányok fő szakaszainak egységes kijelölésével egymásnak megfeleltethetővé tegyék a hasonló intézményekben folyó képzést, anélkül, hogy a tanszabadság helyi hagyományain erőszakot tennének. Így a bárhol elkezdett tanulmányok elvben bárhol Európában folytathatók volnának. Ebből nálunk lényegében csak a képzés három szakaszra bontása valósult meg, olyan szakokon is, amelyeken a korábbi ötéves alapszakasz megbontásának és a három év utáni kimenetnek nem volt értelme. A rendszer kiigazítása igen lassan folyik.

Talán a legnagyobb változást a kancellári rendszer bevezetése hozta, amelytől az intézmények gazdálkodásának ésszerűbbé válását várhatjuk. Sikeres munkájuk érdekében a kancellároknak jobban kellene támaszkodniuk az egyetemek oktatói közösségeire, s ez kölcsönös egymásra találást feltételez.

A felsőoktatás ésszerűsítéséhez az intézmények finanszírozásán mindenképpen változtatni kellene, mégpedig a diáklétszámtól független rész növelésével. A folyamatban levő reformok ennek megoldását ígérik. Ettől független állítás, hogy a felsőoktatásban dolgozó tanárok (és az egyetemi, akadémiai kutatók) fizetés szempontjából

a közalkalmazottaknak talán az utolsó elhanyagolt kategóriája, pedig a nyugati csábításnak ők sem tudnak jobban ellenállni, mint az orvosok. Az ígért általános béremelést nem túl látványosra méretezték, és jó egy évtizedet késett. Ez ellentmond annak a fentebb kifejtett reményünknek, hogy az ország egy új klebelsbergi fordulatra készül. Az emberi minőség javításába való befektetés nincs még az állami politika gyújtópontjában.

4.4. Nemzetpolitika

A kárpát-medencei nemzetpolitikában nincsenek látványos eredmények. Szép kezdeményezés azonban a Balassi Intézeten keresztül a szórványmagyarsággal való kapcsolat ügyének felkarolása. Érdekes pozitív fejlemény a négy visegrádi ország összefogása a népvándorlás kordában tartására. Figyelemre méltó, hogy az európai értékek – a vallás és a zsidó-keresztény erkölcs, a felvilágosodott racionalizmus, valamint a több évezredes kultúra – számunkra, peremvidéki félbarbárok számára fontosabbnak látszanak, mint a magukat ezen értékek fő hordozóinak tartó nyugat-európaiaknak. Jó lenne, ha liberális honfitársaink is belátnák, hogy az iszlám térhódításával a liberális vívmányok – a szabadság (pl. a sajtóé) és az egyenlőség (pl. a nemeké) – előbb kerülnek veszélybe, mint a keresztény gyökerek, a házasság vagy a család.

A magyar külpolitikát egyébként – a népvándorlás kezelésén kívül – a gazdasági kapcsolatok szervezése szinte túlzott mértékben uralja.

4.5. A gazdaság

Növekedésünk jelentős mértékben függ az EU-ban nekünk járó támogatásoktól. Ezek felhasználása a tervek szerint a korábbinál jobban irányul a gazdaságra, és ez helyeslendő. Az így megvalósuló gazdaságfejlesztő beruházásoknak kell az EU-alapok nélküli majdani fejlődést megalapozniuk. Ezen áll vagy bukik, hogy az ország meg tudja-e fordítani a 2000-es évek óta nyilvánvaló visszacsúszását a nemzetközi versenyben.

Helyes, hogy az államadóságot egyre inkább hazai forrásokból próbálják fedezni, és helyes a Magyar Nemzeti Banknak a kis és közepes vállalatokat megerősítő hitelprogramja is. Ennek eredményei ugyanakkor még nem eléggé látszanak, hiszen a hazai vásárlóerő részben a magáneladósodás még mindig érződő hatása miatt lassan növekszik. A rezsicsökkentés ezen az úton nem sokáig folytatható. A kormány nagyvállalatokkal kötött együttműködési megállapodásai kedveznek a fejlődésnek, de sikerük attól függ, hogy a beszállítások mennyire bővülnek, s erre mennyi új munkaerőt használnak. Több pénzt kell szánni az innováció ösztönzésére, és erre az EU alapjai jó lehetőséget kínálnak.

Az EU polgárait meglehetősen fölrázta az Egyesült Államok és az EU között köntendő transzatlanti kereskedelmi megállapodás (TTIP) ügye, és ennek komoly hatása van a magyar értelmiségre is. Tény, hogy e megállapodás jelentőségét ma még nehezen tudjuk megítélni, és sokszor talán túlzottak az annak hatásaival kapcsolatos várakozások, aggodalmak. A megállapodás lényegesen csökkentené a kétoldalú gazdasági kapcsolatokat akadályozó korlátokat, és sokan aggódnak, hogy a világ ettől egyöntetűbb lesz, és – mint minden ilyen lépés – az erősebbet jobban erősíti. Sokak szerint azaz, hogy egy ilyen megállapodás a nagy cégek nagyipari módszerekkel előállított olcsó termékeinek kedvez, a helyi mezőgazdaságot és élelmiszer-termelést nehéz helyzetbe

hozhatja. Számunkra különösen fontos, hogy fennmaradjanak az amerikainál esetenként szigorúbb élelmiszer-biztonsági előírások. A genetikailag módosított növények hazai előállítására vonatkozó alkotmányos tilalom feltétlenül érvényben kell hogy maradjon, annál is inkább, mert a védelmi jellegű szabályozások érinthetlenségét az Európai Bizottságnak adott tárgyalási mandátum is kimondja.

A megállapodásnak felesleges kiterjednie a beruházásokkal, a beruházások védelmével és ezzel együtt természetesen a beruházási viták rendezésével kapcsolatos kérdésekre. Az egymás közötti beruházások jelenleg sem ütköznek akadályba, és nem igényelnek külön nemzetközi jogi oltalmat. A beruházásvédelem témájának elhagyása megoldaná az európai közvélemény számára legérzékenyebb kérdést, amelynek lényege az, hogy a beruházó vállalatok és a fogadó állam közötti jogviták választott bíróság elé kerülhetnek. (Ilyen rendelkezéseket egyébként az egyes tagállamok által kötött kétoldalú beruházásvédelmi megállapodások ma is tartalmazzák, de az is tény, hogy e választott bíróságok döntései nem ritkán váltanak ki jogos kifogásokat.) Az Egyesült Államok és az Európai Unió által kötött megállapodásban erre semmi szükség nincs, hiszen mindkét fél jogrendszere és állami igazságszolgáltatása megfelelő biztosítékokat nyújt a jogviták rendezésére. Az egész beruházási fejezet mellőzésével megoldást lehetne találni az állami szuverenitást féltő elterjedt aggodalmakra és politikailag egyre érzékenyebb vitákra.

A magyar kormány szemmel láthatóan egy meggondolt döntés érdekében veti latba befolyását, és bízhatunk benne, hogy tisztán látja érdekeinket.

A mezőgazdaság jövőjét illetően remélhető, hogy az állami termőföldek mostani magánkézbe adása után a kedélyek megnyugszanak. A mezőgazdaság-politika iránya jó, de áttörés egyelőre nincs. Helyes a földművelés és az állattenyésztés egységes rendszerben való szemlélete, a nagyobb hozzáadott értékű termelés megvalósítására és az öntözés lehetőségének szélesítésére való törekvés. Az agráripari vertikum és a szövetkezeti mozgalom újjáélesztésében kevés az érdemi eredmény, és a vidéki ember munkalehetőségei még mindig szerények. A közmunka hatása valamit javított a falusi gazdasági és emberi környezetben, de a magyar falu még igen messze van a Nyugat-Európában elért idilli viszonyoktól.